

Francouzská poezie druhé poloviny 19. století a počátku 20. století (1860-1930)

Hnutí romantismu v sobě spojovalo ambice prozaické, divadelní i básnické. V polovině 19. století, kdy je v próze romantismus nahrazen realismem a posléze naturalismem, hledá poezie vlastní vyjádření. Nachází jej v parnasismu, směru, který nevidí podstatu poezie ve vyjádření subjektivního pocitu jako poezie romantická, ale opětně se soustředí na dokonalost formy. Parnasisté se uchylují k antickým či jiným námětům k minulosti, ke kterým nemají osobní vztah. Cílem je pro ně dokonalost umění a ne individuální výpověď o světě.

Roku 1866 vychází básnický almanach *Současný Parnas, sbírka nových veršů* (Le Parnasse contemporain, recueil de vers nouveaux), ve kterém publikují nejnadanější mladí autoři jako Sully Prudhomme, Théodore de Banville, Charles Baudelaire, Stéphane Mallarmé či Paul Verlaine.

Z hnutí parnasismu vzešlo několik velkých básníků, z nichž největším je Charles Baudelaire (1821-1867). Ve své době známý především skandálním životem dandyho a svými překlady z anglické literatury (vedl do francouzského kulturního kontextu dílo A. E. Poea), je tento autor dvou básnických sbírek považován za zakladatele moderní poezie vůbec. Sbíрка *Květy zla* (Fleurs de mal, 1857) znamená zásadní obrat ve vnímání poezie. Posedlost dokonalostí formy nikterak nevyklučuje originalitu básnickovy imaginace a snoubí se s dokonalostí metafor a hudebností veršů. Absolutní krásu spatřuje básník nejen ve věcech obecně přijímaných za libé, ale i ve věcech ošklivých a bolestných: i ty nádhernější květy přeci vyrůstají z hniloby. Sbíрка vzbudila veliké pobouření, Baudelaire byl obžalován za urážku dobrých mravů. Soudní rehabilitace se sbírka dočkala až roku 1949!

Druhým Baudelairovým dílem je sbírka s názvem *Malé básně v próze* (Petits poèmes en prose, 1869). Jedná se o sbírku padesáti krátkých rytmizovaných lyrických próz.

Parnasismus byl posléze vystřídán symbolismem, který se postupně krystalizuje na francouzské umělecké scéně od 70. let 19. století. Symbolismu je cizí kult formy a ve shodě s romantismem, hledají básníci v poezii odpovědi na životní otázky. Skutečnost je však zahalena a není možno ji poznat rozumem, je možno se k ní přiblížit pomocí symbolického vyjádření básnickovy subjektivity.

Dvěma významnými představiteli symbolistního období jsou básníci Arthur Rimbaud (1854-1891) a Paul Verlaine (1844-1896). Verlaine začínal parnasistními básněmi *Saturnské básně* (Poèmes saturniens, 1866), aby posléze dospěl k originální poezii založené především na osobité hudebnosti veršů založených na eufonii *Písně beze slov* (Romances sans paroles, 1874). Verlainovy jemné jakoby ze snu vytvořené lyrické verše zachycují neopakovatelnost okamžiku, prchavé pocity štěstí i úzkosti.

Dílo Artura Rimbauda vzniklo v období mezi jeho šestnácti a devatenácti lety. Dalo by se tedy říci, že jde o poezii adolescentní krize. Přesto se jedná o jedno z neoriginálnějších děl světové poezie, bez kterého by nebylo možno představit si vznik moderní poezie 20. století. Rimbaudova poezie je plná mladistvého vzdoru a hledání, odporu ke konvencím společenským, ale i tvůrčím. Rimbaudova poezie hledá nové postupy, její zkušenost je zkušeností limitů. Básníkovi se pomocí nespoutané imaginace daří dosahovat neobvyklých asociací a obrazů. K jeho nejznámějším básním patří *Opilý koráb* (Le bateau ivre, 1883) *Samohlásky* (Les voyelles, 1883), *Spáč v úvalu* (Le dormeur du Val, 1870) či básně v próze *Sezóna v pekle* (1873).

Básníkem symbolistou v tom nejvlastnějším slova smyslu je Stéphane Mallarmé. Je autorem jen malého (přibližně padesát publikovaných básní), ale o to významnějšího díla. Vytvořil totiž svůj vlastní básnický svět, který nechce popisovat, ale vytvářet dojem. Svět kolem nás je složen ze symbolů a básníkovým prostřednictvím čtenář objevuje jejich smysl. K nejznámějším básním patří báseň *Faunovo odpoledne* (L'après-midi d'un faune) zhudebněná Claudem Debussym.

Symbolistní poezie přináší mnoho podstatných změn v básnickém jazyce. Novost básnické imaginace směřující k vyjádření nejhlubších vnitřních pocitů pomocí náznaků či symbolů na straně tématické je doprovázena rozvolněním tradičních pravidel versifikace. V poezii již není dodržován izosylabismus (stejný počet slabik ve verši), ztrácí se rým a básníci postupně docházejí k verši volnému.

Přelom století poznamenaný dekadentními náladami vyústí nakonec do nového pocitu modernity založené na technice, dynamice, rychlosti a životu ve velkoměstě. Umělecké avantgardy vznikající v prvních desetiletích 20. století jsou v rozporu se vším starým a uznávají nové hodnoty. Z formálního ale i z tematického hlediska navazují na „prokleté básníky“ Baudelaira, Rimbauda, Verlaina a symbolisty.

Od rozrušení tradičních rýmových struktur a je jen krok ke zrušení struktur syntaktických a gramatických, k práci s „osvobozeným slovem“. Slovo jako stavební kámen básně, slovo kladené volně či v různých asociativních shlucích, různá zvuková či grafická seskupení hlásek, nová imaginace, to vše je poezie avantgard.

Prvním avantgardním směrem je předválečný **futurismus** italského umělce Filippa Tomasa Marinettiho.

V období 1. světové války vzniká v neutrálním Švýcarsku mezinárodní hnutí **dadajismu**, které se po skončení války postupně přesouvá do Kolína nad Rýnem, Paříže či New Yorku. Je-li pozitivní futurismus oslavou nové civilizace, je dadaismus jejím odpůrcem, jeho ladění, přestože hravé a veselé je negativní reakcí na válku i nový způsob života. Mezi hlavní představitele tohoto mezinárodního uměleckého hnutí patří Tristan Tzara, Hans Arp či Man Ray, Marcel Duchamp a další.

Především ve výtvarném umění se před 1. světovou válkou prosazuje ve Francii **kubismus**. Jeho hlavní představitelé Georges Braque a Pablo Picasso ruší v malbě perspektivu a kladou jednotlivé plány přes sebe. V literatuře můžeme mluvit o kubismu v díle Guillaumea Apollinaire. Apollinaire (1880-1918), ten po vzoru výtvarníků rozrušuje jednotnou tematickou, časovou a syntaktickou literární rovinu, aby volným překládáním jednotlivých motivů vytvořil nový, originální lyrický celek založený na volných asociacích. Simultaneita básnických obrazů je poprvé představena ve sbírce *Alkoholy* (Alcools, 1913), která obsahuje přelomovou báseň *Pásmo* (Zone). Ve sbírce *Kaligramy* (Calligrammes, 1918) vytváří Apollinaire básně-obrazy.

Nejdůležitějším avantgardním hnutím je levicově orientovaný surrealismus, který se začíná rozvíjet ve Francii v polovině dvacátých let. Hlavním představitelem je André Breton, přezdíváný papež surrealismu, který kolem sebe shromáždil mnoho významných umělců (Louis Aragon, Paul Eluard, Robert Desnos, Philippe Soupault, atd.). Surrealismus vidí poezii skrytou všude kolem sebe v těch nejobyčejnějších věcech. Proces psaní vylučuje vědomé použití logiky a rozumu. Surrealisté se pomocí automatického psaní (zaznamenávání volně proudících myšlenek pomocí hypnózy či drog) pokoušejí proniknout do podvědomí a následně do nadreality, která je nám normálně skryta. První básnická sbírka, která touto metodou vznikla jsou *Magnetická pole* (Champs magnetiques, 1920), společné dílo Bretona a Soupaulta.

Surrealismus, jehož největší rozmach proběhl ve třicátých letech minulého století se mohutně rozvinul rovněž ve výtvarném umění (Salvator Dalí, Max Ernst, René Magritte, atd.).

Umělecké avantgardy první poloviny 20. století významně ovlivnily další vývoj umění nejen v Evropě, ale po celém světě. Čapkovy překlady francouzské poezie, které vyšly pod názvem *Francouzská poezie nové doby* (1920) znamenaly zásadní obrat ve vývoji české poezie 20. století.

Použitá literatura:

ETERSTEIN, C. *La Littérature française de A à Z*. Paris, Hatier, 1998.

ŠRÁMEK, J. *Přehled dějin francouzské literatury*. Brno, Vydavatelství MU, 1977.

POSPÍŠIL, I. et al. *Světové literatury 20. století v kostce*. Praha, Libri 1999.

<http://www.mallarme.net/site.php>

<http://membres.lycos.fr/chx/ baudelaire/>

<http://baudelaire.litteratura.com/>

<http://www.mag4.net/Rimbaud/>

<http://abardel.free.fr/>

<http://poesie.webnet.fr/auteurs/verlaine.html>

<http://verlaineexplique.free.fr/>

<http://pagesperso-orange.fr/paul-verlaine/paul-verlaine/>

<http://fr.wikipedia.org/wiki/Dada%C3%AFsme>

<http://fr.wikipedia.org/wiki/Surr%C3%A9alisme>

<http://www.site-magister.com/surrealis.htm>

<http://www.centrepompidou.fr/education/ressources/ENS-cubisme/Cubisme.htm>

<http://www.wiu.edu/Apollinaire/Biographie.htm>